

О.А. Чуваков

д. ю. н., проф.

ДО ПИТАННЯ ПРО ОБ'ЄКТ ДИВЕРСІЇ

Встановлення об'єктів злочинів, розміщених у Розділі І КК України, безпосередньо пов'язано з вирішенням усіляких проблем. Через те, що такі елементи розглянутих злочинів, як об'єктивна сторона, суб'єктивна сторона чи суб'єкт, безпосередньо знаходять свій прояв в ознаках суспільно небезпечного діяння, об'єкт таких злочинів виявляється в більшості випадків не відокремлено, не ізольовано від інших елементів, а в процесі детального аналізу таких ознак у їх безпосередньому прояві.

Подібні складності у визначенні об'єкта посягання досліджуваних діянь пояснюються відсутністю у тому числі і однакового розуміння в теорії кримінального права визначення безпосереднього об'єкту такого діяння, закріпленого у І Розділі КК України, як диверсія.

Слід зазначити, що такі дослідники в цій сфері, як М.І. Хавронюк, С.В. Дьяков, В.А. Ліпкан, В.В. Сверчков та ін., виділяють у системі таких злочинів окремий вид злочину, що посягає на економічну безпеку держави. У кожному конкретному разі йдеться всього лише про один злочин – диверсію (ст. 113 КК України). Тобто таку окрему групу (вид) злочинів проти основ національної безпеки становить один склад – диверсія. Але наявність тієї чи іншої групи, чи видів, злочинів усередині розділу залежить від спрямованості й видів джерел загроз. Такі загрози можуть бути в зовнішній, внутрішній чи, як підкреслював С.В. Дьяков, в економічній сфері. У свою чергу, як продовжує вчений, джерела загроз в економіці можуть бути в принципі й ззовні й усередині [1, с. 31].

З іншого боку, у назві Розділу І КК України законодавець використовує термін «основи національної безпеки держави». При аналізі такого формулювання (згідно з ч. 3 ст. 3 Закону України «Про основи національної безпеки») не складно встановити, що безпеку держави як об'єкта національної безпеки складають такі елементи, як конституційний лад, суверенітет, територіальна цілісність і недоторканність. Зазначені елементи безпеки держави можливо зіставити з такими розглянутими вище об'єктами, як внутрішня і зовнішня

безпека, але ніяк не порівнювати з таким об'єктом, як економічна безпека. Отже, всі склади злочинів, розміщені в Розділі I КК, тією чи іншою мірою співвідносяться з елементами безпеки держави, крім ст. 113 КК («Диверсія»), об'єктом якої традиційно називають економічну безпеку. Однак таке твердження зовсім не означає, що наявність диверсії в такій групі злочинів є помилковою. Навпаки, у даному разі можна припустити, що диверсія не меншою мірою загрожує внутрішній безпеці, ніж безпеці держави у сфері економіки. Для цього розглянемо деякі міркування в частині встановлення сутнісної характеристики терміна «економічна безпека».

Стосовно процедури визначення поняття «економічна безпека» в економічній науці також не існує однозначного розуміння такого терміна. Так, відповідно до думки одних дослідників, поняття економічної безпеки в найзагальнішому вигляді означає можливість і готовність економіки забезпечити гідні умови життя і розвитку особистості, соціально-економічну і воєнно-політичну стабільність суспільства і держави, протистояти впливу внутрішніх і зовнішніх загроз і є матеріальною основою національної безпеки в цілому і всіх її складових (продовольча, енергетична, науково-технічна, демографічна, екологічна та ін.) [2, с. 21].

За іншою версією економічна безпека – це «стан економіки й інститутів влади, за якого забезпечується гарантований захист національних інтересів, соціальна спрямованість політики, достатній оборонний потенціал навіть за несприятливих умов розвитку внутрішніх і зовнішніх процесів» [3, с. 12].

Подібні положення свідчать про те, що сама економічна безпека може піддаватися як внутрішнім, так і зовнішнім загрозам, що дає підставу думати про своєрідне проміжне її становище і, можливо, виділення її якоюсь мірою в окремий, особливий вид безпеки. Однак, аналізуючи положення про сутнісну характеристику такого явища, можна дійти висновку, що все-таки більшою мірою її стан формують внутрішні процеси (продовольча, енергетична, науково-технічна, демографічна, екологічна політика держави та ін.).

Таким чином, використання законодавцем у зазначеному вище Законі різнооб'ємних понять при моделюванні об'єктів національної безпеки складно пояснити, і, отже, такі положення мають потребу в додатковому уточненні.

При цьому внаслідок наданих вище положень виникає питання про доцільність закріплення диверсії в окремий вид – злочини проти економічної безпеки. На підтвердження такої тези корисною, на нашу думку, є позиція П.С. Матишевського, відповідно до якої безпосереднім об'єктом диверсії є внутрішня безпека держави, що виявляється в безпеці життя і здоров'я громадян, у безпеці державних комунікацій, промислового потенціалу, а також у безпеці тваринного і рослинного світу [4, с. 199].

У цій частині також заслуговує на увагу ще одна не менш авторитетна думка, яку надав В.Я. Тацій: безпосереднім об'єктом диверсії є економічна основа, внутрішня безпека України, а додатковим об'єктом злочину є життя, здоров'я людей, екологічна безпека тощо [5, с. 25]. У даному разі не складно помітити, що відомі вчені тією чи іншою мірою зіставляють диверсію з внутрішньою безпекою держави.

На підставі викладеного можна дійти висновку, що економічна безпека є похідною від більш ємної та об'ємної за своєю формою і змістом внутрішньої безпеки. Інакше кажучи, економічну безпеку можна уявити як складову частину, обов'язковий елемент внутрішньої безпеки, а, відповідно, можна припустити, що безпосереднім об'єктом диверсії є внутрішня безпека України.

Список використаної літератури

1. Дьяков С.В. Преступления против основ конституционного строя и безопасности государства: уголовно-правовое и криминологическое исследование. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2009. 267 с.
2. Уголовное право УССР: Общая часть / под ред. В.В. Сташиса, А.Ш. Якупова. К. : Вища шк., 1984. 382 с.
3. Экономическая безопасность. Производство – финансы – банки / под ред. В.К. Сенчагова. М. : Финстатинформ, 1998. 621 с.
4. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України: спец. вип. / П.П. Андрушко, М.Й. Коржанський, П.С. Матишевський [та ін.] ; наук. ред. С.С. Яценко. К. : Юрінком Інтер, 1994. 797 с.
5. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.В. Сташис [та ін.] / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. К.; Х. : Юрінком Інтер: Право, 2001. 494 с.